

بهشی دووهم:

تایپه تمه نندی

قوتایپیه بههره دارو

سه رکه وتوو هکان

ناماده کردنی: پ. ی. د. آراز حکیم رضا

ئامانجه كاني ئه م به شه چين ؟

یه کهم: پروانگهی یه کهم ده رباره ی تایه تمهندی قوتابیه

به هره دارو سه رکه وتوو هکان:

○ ده توانریت تایه تمهندی قوتابیه به هره مهند و ناوازه کان له پرووی مه عریفی و ئە کادیی و جهسته یی و رهفتاری و په یوه ندیه وه پروون بکریته وه. ئە مانه ی خواره وه پروون کردنه وه یه کهم بو هه ریه کییک له و پینج لایه نه له یه کییک له پروانگهی پسپورانی جیهانی به هره و ناوازه یی:

تایه تمهندی به هره داران

تایه تمهندی جهسته یی

تایه تمهندی مه عریفی

تایه تمهندی رهفتاری

تایه تمهندی ئە کادیی

تایه تمهندی کومه لایه تی و په یوه ندی

په کهم: تایه تمندیه مه عریفیه کانی به هرهداران و سهرکه وتوان:

○ گرنګترین تایه تمندیه مه عریفیه کانی قوتایانی به هرهدار و ناوازه بریتین له خیرای تیکه یشتن له چه مکه کان، گشتاندنه کان و په یوه ندیه ئالۆزه کانی نیوان شته کان، یان بابه ته کان، یاخود لایه نه کان، یانیش رووداوه کان. هرچه نده مندالانی ئاسای له کاتی پرؤسه ی فیرووندا ده گنه گشتاندنه کان، به لام زوریک له قوتابیه به هرهدار و سهرکه وتوووه کان توانای ئه وه یان هه یه زور خیراتر بگه نه ئه و جوړه گشتاندنه له ژیر رووشنای به هیزی ته رکیزو توانا عقلیه ناوازه کانیان.

○ له هه مان کاتا بو مان دهرده که ویت که زورینه ی قوتابیه به هرهدار و سهرکه وتوووه کان به خیرای ده توان له و هیما ئه بستراکتانه تیگه ن که فیری دهن و درک به په یوه ندیه ئالۆزه کانی نیوان ئه م هیمایانه بکن. ئه وان جیاوازیه کی زوریان له گه ل باقی قوتابیه کانی تر هه یه له پله ی ئه بستراکتوونی Abstractness ئه و چه مک و هیمایانه ی که زور به خیرای فیری دهن، و نو قموون له قوولایي ئه و په یوه ندیانه ی که ئه م هیمایانه به یه که وه ده به ستنه وه. به شیوه یه کی گشتی یادگه یه کی نایابان هه یه، و به ئاسانی و خیراتر له هاوه لانی ئاسای خو یان ئه و راستیانه ی په یوه ستن به چه مکه ئه بستراکته کانی وه ک دادپه روه ری و دیموکراسی فیرده بن.

○ ههروهه به قوولی له په یوه نډیه ئالۆزه کانی وهک هاوسهنگی و په کسانی و پیکهینانی وینه چه مکی و عه قلییه کان له هاوته مه نه کانیان خیراتر تیده گن، ته نانه ت ئوانه ی له وان گوره ترن. له گه ل ئه مه شدا، هه موو ئه م توانا بالایانه ی له لای ئه م که سه به هر دار و ناوازانیه، رهنگه بیته هو ی زور گرفت بو یان، وه ک به رگری یان ره تکر دنه وه ی شیوازه ته قلیدیه کانی وانه وتنه وه ی به کار هی تراو، و به رهن گار بوونه وه ی پرۆسه ی هه لکردن له گه ل هاوری هاوته مه نه ئاساییه کانیان، و بالکیشانی بیزاری به سه ریاندا.

○ وه له ئیو تاییه تمه نډیه مه عریفیه کانی په یوه ست به قوتابیه به هر دارو سه رکه وتوو ه کان، سیفته تی داهینان هه یه. به لام مشتومر پکی گرم له ئیوان هه نډیک له په روه رده کاراندا هه یه که ئایا داهینان نوینه رایه تی تاییه تمه نډیه کی فیکری ده کات یان نا. ئه نجامی تاقیکردنه وه کان ده رکه وتوو ه که ئه و مندا ل و هه رزه کارانه ی له تاقیکردنه وه کانی زیره کیدا نیشانه یان نمره ی به رزیان به ده سته پیناوه، له پیوه ره کانی داهینانیشدا نیشانه یان نمره ی به رزیان به ده سته پیناوه. به لام داهینان تاییه تمه نډیه ک نییه که هه موو قوتابیه به هر مه نده کانی پی بناسری، هه روه ک چو ن هه موو ئه وانه ی که نمره ی به رز له پیوه ری داهینان به ده سته هی ن ناتوان نمره ی به رز له تاقیکردنه وه کانی زیره کیدا به ده سته پینن.

○ بۆیه په روره ده کاران به زوری جیاوازی له نیوان دوو جوړ شیوازی بیرکردنه وده ده کهن، ته وانیش: بیرکردنه وهی جیاواز **Divergent Thinking** و بیرکردنه وهی په کگرتوو **Convergent Thinking**.

■ ته و قوتایانهی که دستکھوتی بهرز له چندین وشه و دسته واژه و په رگرافی به یه که وه گریډراودا به دسته هیین و نه رمیه کی زوریان هیه، به خسته پرووی بیروکهی جوړاوجوړ و پینیارکردنی چاره سهری جیاواز بو ته و کیشانهی که پروو به پروویان ده بیته وه، و خاوه نی ره سه نایه تیبه کی پروون به به کارهینانی ریگهی ده گهن، وه لام، یان کردار و وشه و ده برینگه لیک که جیاوازن له وانی تر، و تیروانینیکی پروویان هیه، له گه ل درک کردن به چاره سهری جوړاوجوړ بو کیشه کان له داهاتوویه کی پینینیکراو و ته نانه ت دووریشدا، ته مانه به بیرکردنه وهی جیاواز **Divergent Thinking** وه سف ده کرین.

■ به لام ته و قوتایانهی که ته نجامی باش به دست ده هیین له سهر پیوهره کانی بیرکردنه وهی په کگرتوو **Convergent Thinking**، توانایه کی به رزیان هیه بو بیرکه و تنه وه و بیرکردنه وه و پو لینکردن، و دهیسه لمین که توانایه کی به رزیان بو سهرکه وتن له لایه نه ته کادیمییه جیاوازه کاند هیه، و هندی کجار مهیلیان بو سهر به خوپی هیه و هندیکی تریش بو ناسه ره خوپی.

○ بۆیه هەر لهو پێوهندییهدا **جوژیف رینزولی Joseph Renzulli** داوای له مامۆستایان و بهرپۆه بهرانی قوتابخانه جوړاوجۆرهکانی حکومی و ئههلی کرد که بوارهکانی بیرکردنهوهیان فراوانتر بکهن و ئاشنا بن به زانیاری و راستی و بیروکهکان سهبارهت به زانستی بههرمهندی و پابهندن به راهینان و پراکتیزهکردن و جیبهجیکردنی بیروکهی پهیوهنیدار بۆ بههرمهندی و سهرکهوتن، ئهمهش چونکه قوتابییه بههره دارهکان توانایهکی بهرزیان له زیرهکی و داهینان پابهندبوون به ئهنجامدانی ئهرکهکان تا ئاستیکی بهرزی وردینی و شارهزایی ههیه.

دوهم: تايپه تمه نديپه ئەكاديپيه كاني بههره داران و سهركه وتووان:

○ بهزۆري قوتابي سهركه وتووه كان يان بههره مه نده كان ئاستيكي بهرزي دهستكه وتي ئەكاديپي له بابه تيك يان چند بابه تيكدا به دهستده هين و دهستكه وتي ئەكاديپيان له پيركاري و زانست و زمان و زانسته كۆمه لايه تيبه كاندا له سهرووي ئاستي مامناوه نده وه ده مينئته وه، و ده كهونه ناو رپژهي نيوان ۵-۱۰% له باشترين قوتايپيه كان له م بواره مه عرفيانه ي مه نه جي قوتابخانه دا. به تايپه ت كاتيگ به راورد ده كرين له گه ل هاوته مه نه كانيان كه ته مه نيان هاوشيوه يه. وه بهزۆري تواناي جياواز له داهينان و هونه ر و تويزينه وه ي مه يداني زانستيدا له سه ر بنه ماي بيني فۆتۆگرافي نيشان ده دن.

○ سه ره راي هه موو ئەوانه ي سه ره وه، هه موو قوتايپيه بههره دارو سهركه وتووه كان له قوتابخانه دا ئاستيكي باشيان نيبه. به لكو توانا عه قليب جياوازه كانيان له په يوه ندي شه خسي له گه ل هاوته مه نه كانياندا كيشه و سه ر ئيشه ي زۆريان بو دروست ده كات، ئەمه ش هه نديكجار وايان ليده كات ره تيبكه نه وه جياواز بن له هاوكاره كانيان و ئاره زووي ئاساي بوونيان هه ييت.

○ ئەنجامى ھەندىك لە توپژىنەو ھەيدانىيەكان ئامازەيان بۆ زياتر لەمە كەردوو، ھەك كىشەي كىشانەو ھەندىك لەو قوتابيانە لە قوتابخانە يان ئەو ھەي كە نمرەي كەمىيان بەدەستەيناو ھە بابەتي ئەكادىمي جۆراو جۆر.

○ لەئيو پەروەردەكاراندا مشت و مەريك ھەيە سەبارەت بەو ھەي كە قوتابىيە بەھرەدار و سەرکەوتوو ھەكان مەيليان ئەو ھەكەن لە قوتابخانە بکشينەو ھە بچنە قوتابخانەكانى ديكە يان بە تەواوي واز لە خویندن يینن. ئەمەش لەبەر ئەو ھەيە كە ئەو شىوازە فيركارىانەي كە مامۆستايان بەكاريدەھينن و ئەو مەنھەجەي كە لەلایەن مامۆستايانەو ھە جيئەجيئەي ھەكەن، تەھەدايەك بۆ ئەو خویندكارانە و بەتايبەتي ئەوانەي بەھرەدارن دروست ناکەن. بۆيە ھيچ جۆرە پالئەريكي راستەقینەيان نيە بۆ بەدەستەينانى ئەنجامى بەرزي ئەكادىمي و ئەمەش قورباني خراپي وانەوتنەو ھەيە لەلایەن زۆريك لە مامۆستايانەو ھە كە لە پيداويستی و توانا و گەنگي پيدانەكانى بەھرەداران تينناگەن، ئەمەش وایان ليدەكات ئاستيكي نزمي دەستكەوتي ئەكادىميدا بن سەرەراي تايبەتمەنديەكانى ئەو بەھرەيەي كە خاوەنيانن و پيئە دەناسرين.

○ دوورپانه که له راستیدا هر ماوتهوه، ئه ویش ئه وهیه که قوتایان به شیوهیهکی گشتی به فهرمی وهک به هرهدار دهست نیشان ناگرین و ئه و خزمه تگوزاریه تایه تانه یان بو دابین ناگریت که پیوستیانه بو ئه وهی بتوانن ئاستی بهرز و باش له دهستکهوتی ئه کادیمیدا به دهستهینن، وهک ئه وهی بهرپرسیانی پهروه رده و فیژکردن له ناوچه جیاوازه کانی پهروه رده هاوران له سهر ئه وهی قوتایانی به هرهدار ئه وانن دهستکهوتی سهرنجراکیش به دهستهینن له لایه نی ئه کادیمییه وه، سهره رای به دهستهینانی نیشانه و نمره ی بهرز له تیسته جوړاوجوره کانی زیره کی.

○ له لایه کی تره وه، قوتاییه به هرهدارو سهرکه وتوووه کان ئه وانن نیشانه یان نمره ی بهرز به دهست ناهینن له هه موو ئه و بابه تانه ی که له مه نه جی قوتابخانه دا هاتوو، ئه مه ش له وانیه بیته هو ی کیشه و ئاستهنگ کاتیک دایک و باوکی قوتاییه به هرهداره کان چاوه رپی ئه وه دهکن منداله کانیا ن له هه موو کوړسه ئه کادیمییه کان دهستکهوتی بهرز به دهست بهینن. بو نمونه، دهبینن که به شیک له قوتاییه به هرهداره کان له بواره کانی تیگه یشتن له مانا زمانه وانیه کان و زانسته کوومه لایه تییه کان و زانسته سهرکهوتی گوره یان نیشانداوه، به لام دهستکهوته کانیا ن له بیرکاریدا ئاسای یان که مییک بهرزتر له ناوه ند بووه بهراورد به قوتایانی ئاسای، که ئه مه ش به گشتی بو ئه م جوړه قوتایانه قبول کراو نیه.

○ رهنگه ئەم ئەنجامانە بۆ زۆریک لە پەروەردەکاران و ئەوانەى بايەخ بە دۇنيای بەهرەدارى دەدەن، شتیکی تیگەشتوو و ڤوون بن، چونکە رهنگه ژمارهیهکی زۆر لە مندالان دەست بکەن بە فیڤوونی خویندنهوه بە پشتبەستن بە خودی خوینان، لەگەڵ یارمەتی و سەرپەرشتییهکی کەم لەلایەن مامۆستا یان دایک و باوکەوه، کاتیک فیڤی کارامه‌ی سەرەتای خویندنهوه دەبن بە وردی، بۆمان دەردەکهویت کە لە خویندنهوه‌دا سەرکه‌وتوون لە ئاستیکی زۆر بەرزدا، رهنگه هەمان شت بۆ بیرکاریش بگونجیت، چونکە هەندیک لە قوتاییان شارەزا دەبن لە کارامه‌ی سەرەتای لە خویندنهوه‌دا لە ئاستیکی زۆر بەرزدا بیرکاری، بەجۆریک کە بەهێز بەره‌و جیاکاری و نایابی هەنگاو بنین.

○ پەروەردەکار **گالاکەر Gallagher** هەستا بە خستنه‌ڤووی ڤوونکردنه‌وه‌کانی ئەم جۆره‌ بابەتانه، بەو پێیه‌ی پێوايه کاتیک مندالیکی بەهرەدار فیڤی کارامه‌ی خویندنه‌وه‌ بوو، ئیتر هیچ ئاسته‌نگ و سنووریکی زیاده‌ی نییه‌ کە پێویسته‌ تیپه‌ریت و تهنه‌ا ئەوه‌ی له‌سەری دەمینیته‌وه‌ ئەوه‌یه‌ کە زانیاری و لیها‌توو‌یه‌کانی تایه‌ت بە خویندنه‌وه‌ فراوانتر بکات. بۆیه‌ سەرکه‌وتنه‌کانیان لە تاقیکردنه‌وه‌کانی ده‌ستکه‌وت په‌یوه‌ست بە خویندنه‌وه‌ پێویستی بە فیڤوونی کارامه‌ی قورستر یان قوولتر نییه‌.

○ به لام له گه ل ئەمه شدا دهستكهوت له بواری بابه تی ژمیاری به توانای قوتابی دهپوریت بو پیشكهوتن له ریگهی كۆمه له یه کی دیاریكراوی باش له كارامه پی وابهسته به یهك به شیوهی ههره می. بویه بو ئەوهی مندالیك كه له پۆلی سییه م دهخوینیت، نمره ی ژمیاری یه كسان به ئاستی پۆلی شه شه م به دهست بهینیت، مه رج نیه قوولای زانستی بیرکاری ئاستی شه شه می هه بیته، به لكو ته نها پیویستی به زانیی پرۆسه ژمییه داواكراوه كانه.

سپهه: تاپه ته ندييه جهسته يه کاني به هر داران و سه رکه وتوان:

○ نه نجامي توپژينه وه کونه کاني تيرمان و ئودن (Terman & Oden, 1951) ئامازه يان به وه کردووه که رپژه ي گه شه ي جهسته ي قوتابيه به هر داره کان له نيوان نه وانه ي له توپژينه وه که دا به شداربوون باشتره له تیکر اي گشتي هاوپوله ئاساييه کانينان. به لام هر چه نده قوتابيه به هر داره کان له رواله تي گشتيدا هاوشيوهن، به لام نه م ده رکه وتنه کاريگه ري له سه ر چاوه پرواني و تيروانينه کاني خه لک هه يه. بو نمونه که ساني به هر دارو سه رکه وتوو جه خت له سه ر نه و گله ييه تاله ده که نه وه که هه ستي پيده که ن نه وپيش نه وه يه که قورسه بو يان ژيانتي کي ئاسايي بژين له پروي جهسته ييه وه، له کاتيکدا خه لک چاوه رپي نه وه يان ليده که ن هه موو شتي کيان له ئاستي کي زور به رزدا به نه نجام بگه يهن، به بيانوي نه وه ي که نه وان که سي کي به هر دار يان سه رکه وتوون.

○ هه نديک که سي به هر دار ي تر ده لپن رپژه ي توانا جهسته ييه کان و جوله کان و راهينه انه جهسته يي و وه رزشيه کان سه ره راي کوالي تيبان له ئاسته که ياندا که متر ده مينپته وه، به تاپيه تي کاتيک به راورد ده کرپت به ئاست و توانا جياوازه کانينان له بواره کاني ديکه دا، وه ک ناوازه ي مه عريفي و نه کاديي، بير کرده وه ي قوول ده رباره ي شت و دياره کان، و به راورد کردن و شي کرده وه يان.

○ بۆيه پهروه رده كار **گالاگر Gallagher** پروني كرده وه كه قوتابيه بههره داره كان هميشه جهسته يه ن جياوازن،
تهویش به هینانه وهی نمونه یه ك لهسر ته م بابه ته كه دهلیت: تهگر سی ملیون قوتابی كه ته مه نیان 12 ساله تهرخان
بكریت، و داوايان لی بكریت لهسر ریگای خیرا بوستن كه شاره كانی نیویورک و شیکاگو به یه كه وه ده به ستیته وه،
كه دریژیه كه ی زیاتر له هزار كيلومه تره و تهگر ماموستایه ك ئوتومبيله كه ی به هه مان مه ودا لیبخوریت، ده توانیت
وینه یه كی زور باشی تایه تمندی جهسته یه كانی ته م قوتابیانه بكریت.

○ تهگر گریمانه بکهین كه قوتابيه بههره دار و سهركه وتوووه كانی نیو ته و سی ملیون قوتابيه، ملیچيكي سووريان له
ملیدا بووه بۆ جیاگردنه وه یان له كهسانی دیکه، تهوا دهكرا دلنیا بین له وهی كه ئایا له رووی جهسته یه وه نزیکه له
هاوشیوه یان یان نا. تهگر كهسیك له بایه خ پیدهرانی بههره داری پرسیاری له و ماموستایه بکات كه گشته كه ی نیوان
ته و دوو شاره ی ته نجامداوه دهرباره ی تایه تمندی جهسته یی قوتابيه بههره مند و سهركه وتوووه كان، لهوانه یه وه لامی
بداته وه و بلیت: كیشیان زور كه متره له هاوه له كانی تریان، به لام رهنگه ماموستا كه بینیت كه یه كیک یان زیاتر له و
ملیچ سوورانه جهسته یان لاوازه. به لام ته مه لهسر تایه تمندی جهسته یه گشتیه كانی سهرجه م قوتابيه بههره دار و
سهركه وتوووه كان جیبه جی نابیت.

چوارەم: تايه‌تمه‌نديه ره‌فتاري و ئاكارپيه‌كاني به‌هره‌داران و سه‌رکه‌وتوووان:

○ زۆربه‌ی پسيپوران و گرنکی پیده‌رانی زانستی به‌هره‌داری و ناوازه‌ی، ده‌لین که وه‌سفکردن یان گرنکیدان به تايه‌تمه‌ندی یان توانای کومه‌لايه‌تی و سۆزداری و گونجاندنی قوتابيه به‌هره‌دار و سه‌رکه‌وتوووه‌کان سوودی نيه، به‌و هۆکاره ساده‌یه‌ی که جياوازيه‌کی زۆریان هه‌یه. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، هه‌ندیک چه‌شني ره‌فتاري ناسراو هه‌یه بو مندالانی به‌هره‌دار و سه‌رکه‌وتوو، گرنکترین ئەم تايه‌تمه‌نديه ره‌فتاريانه‌ش ئه‌وه‌یه که په‌یوه‌ندی کومه‌لايه‌تی باشيان نيه له‌گه‌ل قوتابيانی تری هاوته‌مه‌نيان له ناو پۆل، زۆر که‌س پييان وایه زۆربه‌ی قوتابيه به‌هره‌دار و سه‌رکه‌وتوووه‌کان ويستی دابرايان له که‌سانی دیکه هه‌یه، له کاتيکدا تويزينه‌وه مه‌يدانيه‌کان پشتراستيان کردووته‌وه که رپژه‌یه‌کی به‌رچاويان له‌سه‌ر ئاستی کومه‌لايه‌تی به‌ناوبانگن و زۆر چيژ له دامه‌زراندنی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل که‌سانی خاوه‌ن پيگه‌یه‌کی کومه‌لايه‌تی به‌رز و هه‌رده‌گرن. به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، زۆر له‌گرفته‌کانيان ناوبه‌ناو سه‌ره‌ه‌لده‌دن به‌هۆی به‌رزی سه‌قفي پيداويستی و گرنکی پيدانه‌کانيان.

واته قوتابيه به هر دار و سهر كه وتوو هكان پيوستى كومه لايه تى و سوز داريان هه يه كه جياوازن له هاوته مه نه كاني تر، ئەمەش پيوستى به هوشياريه كى ورد هه يه له لايهن ماموستاي سهر كه وتوو هوه و كار كردن بو به ده سته پينانين. ههروهك داواكاريه سوزدارى و هه لچوونيه كاني ئەم قوتابيه پيوست به هاندانين دهكات بو به ستنى په يوه ندى جوراوجور له گه ل هاوته مه نه كانيان، له ريگه ي كار ليك كردن له گه ل گه ره كان كه رۆلى نموونه ي بالا ده بينن، كه كه ساني به هر مه ند ده توانن ليين سوو دمەند بن و فيرين و قبولى توانا و داواكاريه كانيان بكرىت.

ههروهها ده بىت خاوه ن به هر هكان فيرين چون رۆلى خويان وهك به ره مه ينه رى زانست و به ره مه دا هينه ره دياره كان قبول بكن، و له سهر يان پيوسته خوى ليكولينه وه و تويزينه وه په ره پيبدەن، له گه ل جه خت كردنه وه له سهر سهر به خويان. به لام شتىكى نائاساي نيه كه قوتابيانى به هر دار روو به رووى ته حه دداى ماموستا كانيان و كه ساني ديكه بنه وه له رووى ئەو ئەزموونه فيربوون يان چالاكيانه ي كه بو يان دا بين ده كرىت، بو ئەوه ي تواناي گونجاندين هه بىت له رووى كومه لايه تيه وه و چاوهر وانيه كاني داىك و باوك و ماموستايان له بواره كه دا له رووى كومه لايه تى و ره فتارييه وه به دييه ين.

پنجم: تايه تهنديه كومه لايه تيه كاني (په يوهندي له گه ل ټهواني تر) به هره داران و سهر كه وتووان:

○ به زوري قوتاييه به هره دار و سهر كه وتووه كان په يوهنديه كي ناوازه يان له گه ل هاوته مه نه كانيان هه يه. هه روه ها مه يليان بو په يوهندي له گه ل مندا لان و پيگه يشتووان هه يه كه له هه مان ئاستدا په يوهنديان له گه لدا ده كهن، بو نمونه، بيهينه بهرچاوت كه گوي له گفتوگوي قوتاييه كي ئاماده يي ده گريت سه باره ت به پرسه ئابووريه گشتيه كان، ليره دا گروهه كان ده توان له چند ئاستيكا قسه له سهر ئه م بابه ته بكن، وهك گروهه يي ده توان باسي تيجووي ژيان بكن، و ئايا ده تواني پاره ي پويست بو ژيانكي گونجاو و ئاسوده داين بكريت. له هه مان كاتدا، رهنه گروهه يي ديكه خه مي سياسته تي ئابووري گشتي باو بيت و باس له و شيواز و ئامرازانه بكن كه ياسا كاني داين كردن و داوا كاري كاري گه ريبان له سهر تيجووي ژياني روزه انه و به رده ستبووني كالا و خزمه تگوزاريه كان و بابه تي ديكه ي په يوه ست به ژياني خه لك و چالا كيه كانيان بكن

○ بهو پڙيهي قوتابيان به گشتي بهدوای ئاستي پهيوهنديهکاني خوځيان لهگهډ کسانې دیکه دا دهگهړين، زورچار قوتابيه بههره دارو سهرکهوتووکان زياتر چيژ له قسهکردن و گفتوگوکردن لهگهډ نهو کهسانه وهردهگرن که له خوځيان گهوره ترن وهک لهوهي لهگهډ هاوتهمه نهکانيان. ئاراستهيهکي لهو شيويه بو ئه م قوتابيانه کاریگهري لهسهر سروشتي کهشوههواي کومه لايه تي دهبيت له کاتي پيکهينياني گروپ له ناو پولا. ماموستايان دهبيت ئه مه له بهرچاو بگرن له کاتي پيکهينياني گروپ له نيوان زياتر له پولیکدا. ئه مهش به داناني ئه م قوتابيه بههره مه ند و سهرکهوتووانه لهگهډ قوتابيانې له ئاستيکي بهر زتر و ته مه ني له وان گهوره تر، بهتاييه ت له کاتي ئه نجامداني سمينار يان بازنه ي گفتوگودا ياخود ليکولينه وه لهسهر پرسنيک يان کيشه يهکي کومه لايه تي ئابووري، سياسي، زانستي يان روښنيري.

دووه م: پروانگه‌ی دووه م دهر باره‌ی تایه‌تمه‌ندی قوتابیه

به‌هره‌دارو سه‌رکه‌وتوو‌ه‌کان:

خه‌سلته دوو باره‌کانی به‌هره‌داران:

- بابه‌تی تایه‌تمه‌ندییه‌کانی قوتابیانی به‌هره‌دارو سه‌رکه‌وتوو، به شیوه‌یه‌کی راسته‌وخو یان ناراسته‌وخو، له‌گه‌ل کومه‌لیک بابه‌تی دیکه‌ی په‌یوه‌ندی‌داره، که هه‌موویان په‌یوه‌ندیان به‌مندالانی به‌هره‌مهند و تایه‌تمه‌ندییه زوره‌کانیانه‌وه هه‌یه، و چۆنیه‌تی ده‌ست‌نیشان‌کردنیان، و داپین‌کردنی خزمه‌ت‌گوزاری په‌روه‌ده‌یی و که‌سی جو‌راو‌جو‌ر بو‌یان.
- زورجار قوتابیه به‌هره‌داره‌کان له‌یه‌کتر جیاوازن، نه‌ک ته‌ن‌ها له‌شیوه و قه‌باره و ره‌نگدا، به‌لکو له‌توانای مه‌عریفی و خولیا و شیوازی فی‌ربوون و ئاستی توانای وه‌رگرتن و ته‌ندروستی عه‌قلی و داب و نه‌ریتی جیاوازیان هه‌یه، جگه‌له جیاوازیان له‌ئاستی کولتووری، و ئەزموونه‌کانی ژیان، و تایه‌تمه‌ندییه جه‌سته‌یه‌کان، هه‌روه‌ها ئەم قوتابیانه له‌چه‌شنه‌کانی پیداو‌یستیه په‌روه‌ده‌یی و فی‌ربوون و فی‌رکاریه‌کاندا جیاوازن.

○ ههروهك پيويسته ئاماژه بهوه بكريت كه زوربهى ئهوه وهسفانهى ليژهدا دهخرينه روو، دهكهويته ناو گرنگترين تايهتتهنديهكان كه چهندين جار له قوتابيه بههرهدارهكاندا دهركهوتوو، جا منداڵ بن يان گهوره. بهلام ئهه تايهتتهنديانه يان سيفهتانه ناتوانريت له ههمان كاتدا بهسهر ههموو قوتابيه بههرهدارو سهركهوتووكان گشتگير بكريت.

○ له خوارهوه ئاماژه به كومهليك تايهتتهندي بههرهداران و سهركهوتوووان دهكهين كه له چهندين سهرچاوه لهزيير ناونيشانى (خهسلهت و تايهتتهنديه دووبارهكاني بههرهداران و سهركهوتوووان) وهرگيراون، ئهوانيش:

○ يەكەم: سىفاتە ئەر ئىنيەكان:

✓ زىندووي و ورياييهكى بەرز لە قوناغەكانى مندالى و دواتردا.

✓ فېربوونى خيرا و زوو.

✓ پەرەپيدانى تواناي زمانى سەرەتاي لە تەمەنى منداليدا.

✓ تواناي زمانهوانى بەرز، زمان پاراوي، و كوگايهكى گورەى زاراو و ريسا زمانيه ئالوزەكان.

✓ مەيلى سەر بەخوي لە بوچوون و بىرۆكە و بەرپوهردى با بەتەكاندا.

✓ چىزىين لە خوئندنەو.

✓ سەرکەوتنى ئەكادىي، و بنكەيهكى فراوانى زانيارىيهكان.

✓ توانايهكى بەرز بو شىکردنەو.

✓ تىبينيهكى جەسپاو.

✓ يادگەى بەهيز و کارا.

✓ تواناي بەرز بو چارەسەرکردنى كيشەكان و بىرکردنەو لوزىكى.

بیرکردنه‌وهی ئەبستراکت و بەرچاوپروون و ئالۆز و لۆژیکی.

توانای بینینی وینەیه‌کی گەورەتر و قوولتری شتەکان و جیاکردنه‌وهی چەشنەکانی زانین بە خیراییه‌کی زۆر و بەستنه‌وهی بابەتەکان بەیەکەوه.

کوئترۆلکردنی سیستەمی هێما مەعریفیە جۆراوجۆره‌کان.

بەکارهێنانی کارامەییەکانی بیرکردنه‌وهی بەرز و ستراتێژە کاریگەرەکان.

جێبەجێکردنی زانیاری پێشوو لە هەلۆیستی نوێ و جۆراوجۆری فێربووندا.

هۆشیارییەکی گەورە بۆ ژینگەیی دەورووبەر بەتایبەتی ناوه‌وه.

درککردنیکی زیاتر بۆ بابەتە میتاکۆگنیتیڤەکانی پلاندانان و پیکخستن و جێبەجێکردن.

گرنگی پێدانه ئاست بەرزەکان.

فرە پێویستی بە بەکارهێنانی لۆژیک و پروونکردنه‌وهی پاساو و هۆکارەکان هەیه بە وردبینییەکی زۆره‌وه.

کونجکارییەکی چڕ بە مەبەستی زانینی هۆکاری شت و پرووداوه‌کان و چۆن لە واقعیدا دەرده‌که‌وێت و پێشبینی

کردنی دوخەکانی داها تووی.

توانای فرە و جوړاوجوړ. ✓

ئاواتی بهرزی پیشه‌پی. ✓

چالاکی زهنی و جهسته‌پی ئاست بهرز. ✓

پله‌یه‌کی بهرزی هوښیاری و ههستیاری بهرام‌بهر به پرسه کومه لایه‌تییه‌کان. ✓

مه‌یلی به‌ره‌و مؤدیرنیته له بابه‌ته‌کانی ژیاندا. ✓

رۆحی بهرزی گالته‌چیتی. ✓

خه‌یالی فراوان و خواستیکی گه‌وره بو چاره‌سه‌رکردنی کیشه جوړاوجوړه‌کان. ✓

مه‌یلی بو هه‌موو شتی‌ک که تازه بی‌ت. ✓

مه‌یلی بو بیرکردنه‌وه‌ی ئەخلاق‌ی و دادپه‌روه‌ری و راست‌گویی و ده‌ست‌پاکی به‌تایبه‌ت له زانستدا. ✓

پالنه‌ریکی بهرز، ته‌رکیزکردن به وردی له‌سه‌ر شته‌کان، و کو‌لنه‌دان له بابه‌ته‌کان، و وردینی له ئەنجامدانی ✓

ئه‌رکه‌کانی تو‌یژینه‌وه‌ی زانستی. ✓

مه‌یلی هاوبه‌شکردنی زانیاری و یارمه‌تیدانی کهسانی تر و ئاراسته‌کردنیان. ✓

- ✓ پلایه کی بهرزی خو کۆنترۆلکردنی ناوه کی.
- ✓ مه یلی پرسیارى زۆر و جوراوجۆر.
- ✓ تیرامان به قوولى له و شتانهى که له دهورو بهرى پرووده دهن.

○ دووهم: سیفاتہ نہرینیبہکان:

✓ گهشه کردنی زهنی ناهاوسهنگ.

✓ ئاستهنگ له ئاستی کارلیککردن له گهڻ ئهوانی تر، زورتر بههوی جیاوازییهکی گهورهی فیکری له نیوان ئهم و ئهواندا.

✓ ئه دا و دهستکهوتی نزم، به تایبته لهو بوارانهی که هزی لئی نیبه یان جیی بایهخی نین.

✓ لاوازی ئارهزووی جییهجیکردنی زانیاری و رینماییهکانی کهسانی تر.

✓ ئارهزووی گهیشتن به کاملگهراپی Perfectionism تا رادهیهکی بهرز.

✓ رهخنه له خوگرتنی بریندارکهرو بهردهوام.

✓ گومانکردن له خو و لاوازی متمانه بهخوبوون.

✓ دارمانی بهردهوام و تورهبی له بارودوخی ئیستا.

✓ خهموکی نزیکه بهردهوام له شیوازی بهرپوهچوونی شتهکان.

پیکھو

گفتوگويہ کی کراوہ و بونیاد نہر

